

กณิณีญาณีบ้าน

ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ

karn_chatchawan@hotmail.com

ช่อล่อไม้ไผ่ ตั้งหม้อ
น้ำไว้ดื่มกิน

ยาวเท่าอก เอามีดผ่าจากด้านบนลงเป็นซี่เล็ก ๆ โดยให้ยาวสักคอกหนึ่ง หากจะให้ดีต้องผ่าไปจนสุดข้อ ข้อไม้ไผ่ที่แข็งแรงจะช่วยยึดไว้ไม่ให้ลำไม้ไผ่แตกลามลงไปข้างล่าง

จักตอกไม้ไผ่ยาวสานขัดสลับแต่ละซี่มือตั้งข้างซี่ไม้ไผ่ให้กางออก สานขัดยึดไว้จากด้านล่างสุด ค่อย ๆ สานขึ้นที่ลวงที่ละชั้นต้นซี่ไม้ไผ่ให้ปากด้านบนบานออกเป็นวงกลม

ซี่ไม้ไผ่ที่ถูกังกางออกพยายามติดตัวเองกลับสู่ที่อยู่เดิมของตัวเอง ผสานกับ

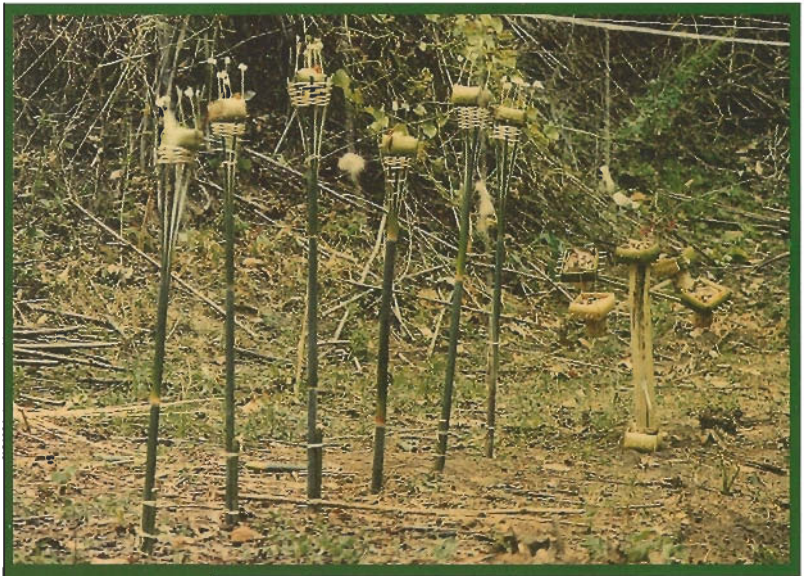
ช่อล่อไม้ไผ่

หม้อปั้นดินเผาสำหรับใส่น้ำดื่มวางอยู่บนกรวยไม้ไผ่ ลำไม้ไผ่ถูกฝังลงในดิน วงปากขัดสานบานออก รองรับหม้อดินเผาได้พอดีพอดี ด้านบนผ่าหม้อดินที่ใส่น้ำมีน้ำบวยสำหรับตักน้ำดื่มทำจากกะลามะพร้าววางซ้อนอยู่ ดุสงบหนึ่งมันคง บ่งบอกถึงน้ำใจไมตรีที่มีต่อผู้เดินทางได้อาศัยดื่มกิน เป็นเอกลักษณ์ของชุมชนล้านนามาช้านาน

กรวยไม้ไผ่ที่วางตั้งหม้อปั้นดินเผานี้เรียกขานในภาษาล้านนาว่า 'ช่อล่อ'

การทำช่อล่อไม้ไผ่นั้นถือเป็นสิ่งพื้นฐานที่ชาวบ้านทุกคนพอทำไว้ใช้ได้

ตัดลำไม้ไผ่ออกเป็นท่อน

ช่อล่อตั้งเครื่องบูชาเทวดา และมีขุนห้วย

ความแข็งแรงเหนียวของเส้นตอกไม้ไผ่ที่สานขัดขึ้นลงสลับซี่เป็นวงบานใหญ่ขึ้นเป็นชั้น ๆ รััดจริงยึดซี่ไม้ไผ่ไว้อย่างมั่นคง

ยามที่วัดจัดงานบุญ งานปอยหลวง งานประเพณีที่มีชาวบ้านจากหมู่บ้านมาร่วมงาน ช่อล่อไม้ไผ่

มักถูกทำขึ้นตั้งหมอนน้ำวางไว้ทำงาน รับผิดชอบผู้ที่มาร่วมทำบุญ

ชาวบ้านมาช่วยกันทำซอล้อ ติดมีดมาคนละเล่ม เอาไม้ไผ่คนละลำ แต่ละอันทำอย่างง่าย ๆ ใช้เวลาไม่นาน ตามจินตนาการของผู้ทำ

บางอันก็สานตอกกับซี่ไม้ไผ่แน่นทึบจากด้านล่าง ขึ้นมาไปจนถึงปากด้านบน แต่นี้ก็ใส่หมอนน้ำได้สบาย

บางอันสานจากด้านล่างสุดขึ้นมาจนเป็นแถบหนา เว้นเป็นช่องโปร่งไว้เท่ากับแถบที่สานไว้ แล้วสานเป็นแถบอีก สลับไปจนสุดปลายซี่ไม้ไผ่

ลายสานดอกไม้ไผ่ที่เว้นเป็นช่วง ๆ ตามแนวนอน ตัดกับช่องโปร่งของซี่ไม้ไผ่แต่ละอันที่รายรอบเป็นวงกลม ก็ทำให้จินตนาการของผู้ชมอย่างผมบรรเจิด

ลีลาการทำ การสานซอล้อไม้ไผ่นั้น เขาว่าต้องดูกันที่ตรงปากที่อยู่ด้านบนสุด

พุ่มดอกไม้ในซอล้อถือในชบวนแห่

จัดแต่งดอกไม้ในงานเทศกาล

ปากซอล้อก็ยิ่งงาม

ผมมองมามองไป เหมือนกลีบดอกไม้ที่ทำจากไม้ไผ่ กำลังเป่งบาน รอผู้คนมาชื่นชม

ไม่นานมานี้เองผมไปพบพ่ออยู่ที่อำเภอหางดง สานซอล้อได้งามแท้ สานเป็นแถบเว้นช่องสลับไปจนสุดขอบปาก ปล่อยให้ซี่ไผ่พื้นออกไป แล้วใช้มีดจักปลาย

การสานขอบปากเรียบ ๆ ก็ดูเรียบร้อยสะอาดตา การปล่อยให้ปลายซี่ไม้ไผ่ไล่เลี่ยออกไปด้านบนมองเห็นเป็นซี่ ๆ ห่างเท่า ๆ กันก็ดูดี

อันที่ปล่อยให้ซี่ไม้ไผ่ให้พื้นยาวหนอย แล้วเอามือบิดซี่ไม้ไผ่ที่แบน ๆ จนเป็นเกลียวเส้นกลม จับโค้งแล้วเอาปลายไปเสียบยึดไว้กับช่องสานตรงซี่ไม้ไผ่ซี่ถัดไปจนรอบ

ซี่ไม้ไผ่ที่เลยขอบปากซอล้อออกไปทุกซี่ให้เป็นซี่บาง ๆ ขนาดเท่าเส้นดอก จับซี่ไม้ไผ่ที่ตอนนี้เป็นซี่บาง ๆ หลายเส้นให้โค้งแล้วเสียบยึดปลายไว้ชิดซี่ไม้ไผ่ซี่ถัดไป

ซี่ไม้ไผ่ที่ถูกจักจนบางเรียงตัวโค้งอ่อนช้อนกันอย่างเป็นระเบียบ ทีละเป็นวง ๆ จนรอบปากซอล้อ ความเรียบและความงาม ปรากฏต่อหน้าผมทีละน้อย ๆ

ช่อล่อปักไว้ใส่เศษขยะ

ตกแต่งช่อดอกไม้บนานาพันธุ์ ประดับประดาสถานที่ ดูมีเสน่ห์แบบพื้นบ้าน

อย่างงานมหกรรมผ้าและของดีเมืองลำพูนที่จัดผ่านไปเมื่อปลายเดือนมกราคมที่ผ่านมา ใช้ช่อล่อไม้ไผ่ตกแต่งนิทรรศการผ้าไหม ผ้ายกดอก ก็ผสมกลมกลืนได้เป็นอย่างดี มีคนเข้าชมกันล้นหลาม

ผมไปร่วมงานมหกรรมผ้าชิ้นดินจกที่แม่แจ่ม มีการจัดชบวนแห่จากตำบลต่าง ๆ ในบางขบวนมีชาวบ้านถือช่อล่อปักช่อดอกไม้พื้นบ้าน กังามไปอีกแบบ

บางงานมีการทำช่อล่อเล็ก ๆ ปักเรียงเป็นแถวสองข้างทาง ตั้งเทียนหรือตะเกียงดวงเล็ก ๆ ส่องนำทางเข้าสู่บริเวณงาน เวลาเดินผ่านทำให้รู้สึกขรึมและขลังพิลึก

ที่กล่าวมาช่อล่อไม้ไผ่ล้วนแต่เป็นที่รองรับความศรัทธา ความงดงาม แต่ในบางแห่งผมก็เห็นชาวบ้านทำช่อล่อไม้ไผ่ไว้ตามริมถนนหนทางในหมู่บ้าน ตอนแรกผมนึกว่าจะเอาไว้ใส่ดอกไม้ต้อนรับผู้หลักผู้ใหญ่มาเยี่ยมหมู่บ้าน

เปล่าครับ ชาวบ้านทำไว้เป็นที่ทิ้งเศษขยะเป็นการรณรงค์ให้ทิ้งขยะเป็นที่ที่เป็นทาง

ช่อล่อไม้ไผ่จึงใช้กับทั้งสิ่งสูงสุด จนถึงสิ่งที่ธรรมดาสุด

ไม่ว่าจะใช้ประโยชน์แบบใดในชีวิตก็แล้วแต่ช่อล่อไม้ไผ่ก็มีคุณค่าทั้งนั้น

เพราะบ้านเราไม้ไผ่ที่นำมาทำช่อล่อก็หาได้ง่าย การทำก็ดูง่ายไม่ยากเกินไป ใช้เวลาก็ไม่มากนัก และประหยัดเงินในกระเป๋าอีกด้วย

และหากมองดูนาน ๆ ก็...งามนี่แหละ...เสน่ห์ของช่อล่อไม้ไผ่

การมัดช่อไม้ไผ่เป็นเกลียวก็ดี การจักออกเป็นซี่บาง ๆ ก็ดี ทำให้ช่อไม้ไผ่เสี้ยนหนามอ่อนตัวลง มือจึงจับบรรจงสร้างสานขัดดัดโค้งต่อขึ้นไปได้อีกชั้นหนึ่ง

ช่อล่อไม้ไผ่นอกจากจะใช้ตั้งหม้อน้ำไว้ต้มกินแล้วยังนำไปใช้ประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย

ผมเคยไปร่วมพิธีสืบชะตาแม่น้ำลี้ จังหวัดลำพูน ประกอบพิธีโดยท่านครูบาชัยวงศ์ษา แห่งวัดพระบาทห้วยต้ม มีการทำช่อล่อไม้ไผ่ 6 อัน ใส่ดอกไม้ และเครื่องเซ่นไหว้ ครูบาชบอกว่าทำไว้ให้วัวชวาเทวดา และผีขุนห้วยทุกสายที่ไหลลงแม่น้ำลี้

อ.วิไลภรณ์ ศรีป่าขาง บักช่อล่อไม้ไผ่ ใส่ดอกไม้บูชาพระรัตนตรัย ในงานวันภาษาไทย ที่วิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลเขตห้วยแก้ว จังหวัดเชียงใหม่

การจัดงานในหลายที่หลายแห่งทำช่อล่อไม้ไผ่

ขอเชิญร่วม 'งานสืบสานล้านนา' ครั้งที่ 5 ชมการสาธิตภูมิปัญญาของพ่อครูแม่ครูในด้านต่าง ๆ กาดหมั้ว ชุมวิถีชีวิตของหลากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ การแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของกลุ่มเยาวชน ระหว่างวันที่ 5 - 8 เมษายน 2544 ณ โรงเรียนสืบสานภูมิปัญญาล้านนา จ.เชียงใหม่ (สามแยกหลังโรงเรียนบรินสร้อยแฉลววิทยาลัย) ติดต่อรายละเอียดได้ที่ โทรศัพท์(053) 244-231-2 Fax(053)244-232